

Stanisław Bujas

Prace nad projektem ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach w 1961 r.

Ochrona Zabytków 15/2 (57), 68-69

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Opracowywany od kilku lat i przedyskutowany projekt ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach wszedł w r. 1961 w ostatnią fazę przygotowań legislacyjnych. Tekst ustalono w myśl zaleceń Komisji Prawniczej Urzędu Rady Ministrów, z uwzględnieniem wniosków wynikających z uzgodnień międzyresortowych i wykorzystaniem wielu propozycji i sugestii prezydentów wojewódzkich rad narodowych i Sekcji Muzealnictwa i Ochrony Zabytków Rady Kultury i Sztuki. W trakcie przygotowania ostatecznej redakcji niektóre najbardziej zainteresowane resorty i instancje zgłosiły dodatkowe uwagi, które w znacznej mierze Ministerstwo uznało za słuszne i wprowadziło do projektu. W ten sposób dobiegła końca mozolna droga uzgodnień, przebyta nie bez korzyści dla przedmiotu ustawy.

Uzupełniony tekst został uchwalony przez Radę Ministrów 13 października i jako projekt rządowy przesłany Marszałkowi Sejmu z datą 3 listopada 1961 r.

Z kolei projektowana ustawa znalazła się na warsztacie Sejmowej Komisji Kultury i Sztuki, gdzie poddano ją bardzo wnikliwej i wszechstronnej analizie. W wyniku tej analizy Komisja dobitniej podkreśliła prawa oraz obowiązki rad narodowych w stosunku do zabytków i muzeów, uściśliła kilka przepisów i dodała nowy rozdział o powszechnym udostępnianiu zabytków i zbiorów społeczeństwu oraz o kwalifikowaniu przewodników po wystawach i obiektach zabytkowych. Po wprowadzeniu poprawek i uzupełnień Komisja przekazała jednolity tekst ustawy do Sejmu, wnosząc o jego uchwalenie. (Ustawa o ochronie dóbr kultury i o muzeach została uchwalona przez Sejm P.R.L. w dniu 15 lutego 1962 r.)

Nowa ustawa znacznie szerzej i wnikliwiej reguluje sprawy muzeów i zabytków, niż przepisy rozporządzenia Prezydenta R.P. o ochronie zabytków z r. 1928 oraz lakoniczna ustawa o opiece nad muzeami publicznymi z r. 1933. Na skutek całkiem odmiennych warunków polityczno-ustrojowych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wprowadzone zostały nowe, bardzo istotne postanowienia. Do nich należy przede wszystkim zaakcentowanie roli społecznej i wychowawczej zabytków, potraktowanie ich jako elementu współczesnej socjalistycznej kultury i włączenie do współdziałania w opiece nad zabytkami wszystkich obywateli, a w szczególności prezydentów rad narodowych — nie wyłączając rad narodowych miast, miasteczek i gromad oraz szerokiego aktywu społecznych opiekunów zabytków. Ponadto ustawa precyzuje dokładniej, co jest przedmiotem ochrony, ustala jej organa, wprowadza nowe pojęcia prawne pomników historii (dla najcenniejszych obiektów zabytkowych) i kolekcji (przy czym zachęca do ich tworzenia); nakłada określone obowiązki zarówno na prywatnych, jak i na społecznych użytkowników zabytków, zabezpiecza wykonywania prac konserwatorskich przez uprawnionych fachowców, przewiduje surowsze sankcje za działanie na szkodę dóbr kultury. — Po raz pierwszy w polskim prawo-

Prace nad projektem ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach w 1961 r.

dawstwie precyzuje też zakres działania muzeów, ich strukturę organizacyjną i zasady zabezpieczenia muzealiów. W sumie w istniejących warunkach stwarza optymalne ramy dla zachowania dziedzictwa kulturalnego oraz dla pełnego włączenia tego dziedzictwa w służbę narodu.

mgr Stanisław Bujas

Realizacja Uchwały Rady Ministrów z 1960 r. o zagospodarowaniu obiektów zabytkowych

Uchwała nr 418 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 1960 r. o zasadach wykorzystania obiektów zabytkowych do celów użytkowych została podjęta na wniosek Rządowej Komisji do spraw zagospodarowania obiektów zabytkowych i stała się poważnym czynnikiem w kierunku zainteresowania inwestorów pozakonserwatorskich odbudową i adaptacją zabytków architektury dla ich potrzeb. Pewną trudność w rozpoczęciu realizacji Uchwały w 1961 r. stanowił fakt, że limitowe kwoty jednostek gospodarki uspołecznionej oraz rad narodowych na okres planu 5-letniego były już w tym czasie ustalone. Starania służby konserwatorskiej w 1961 r. poszły w tym kierunku, ażeby w drodze bezpośrednich kontaktów z zainteresowanymi czynnikami terenowymi przekonać potencjalnych inwestorów o korzyściach ekonomicznych i społecznych, wynikających z wykorzystania Uchwały.

W 1961 roku w czternastu jednostkach terenowej służby konserwatorskiej uzyskano użytkowników dla 43 różnych obiektów zabytkowych. Przeważały remonty kapitalne. Z uwagi jednak na stosunkowo późne przekazanie kredytów w teren zrealizowano plan 1961 roku w 91 procentach. Realizując Uchwałę w 1962 r., do dnia 1 marca szesnastu wojewódzkich i miejskich konserwatorów zawarło umowy na dofinansowanie odbudowy lub remontu 133 obiektów zabytkowych, przy czym dość poważny jest tu udział kwot inwestycyjnych. Największą ilość obiektów w tym zakresie zgłosiły: woj. rzeszowskie (26), dalej woj. zielonogórskie (17) i wrocławskie (13). Zasadniczo akcją zagospodarowania w ramach Uchwały 418/60 objęto wszystkie te województwa, w których problem zabytków nie użytkowanych jest nadal aktualny.

Ogólne nakłady na odbudowę lub remont nowo zagospodarowanych zabytków, zgłoszonych do dofinansowania w 1962 r., wyniosą około 220 mln. złotych.

mgr inż. arch. Feliks Kanclerz

Z działalności Ośrodka Dokumentacji Zabytków (weryfikacja zabytków architektury i ewidencja miast)

Ośrodek Dokumentacji Zabytków, o którego powołaniu donosiliśmy w nrze 1 1962 „O.Z.”, przystąpił od stycznia 1962 r. do weryfikacji zabytków architektury i budownictwa, koniecznej dla ustalenia hierarchii potrzeb konserwatorskich i prowadzenia ogólnej gospodarki obiektami zabytkowymi w Polsce oraz dla ustalenia listy tych obiektów, którymi władze konserwatorskie nie będą się zajmować z racji ich minimalnej wartości artystycznej, historycznej czy naukowej.

Weryfikacja przebiegać będzie w dwóch etapach.

Etap I: powołani, w liczbie 22, rzeczoznawcy weryfikacyjni w porozumieniu z konserwatorami dokonają podziału zabytków architektury, budownictwa i ich zespołów na grupy zależnie od ich wartości w oparciu o dotychczasowe ewidencje i inne opracowania. Wyniki tego podziału zostaną przedstawione Radom Konserwatorskim i Wojewódzkim Komisjom d/s zagospodarowania zabytków. Wyniki weryfikacji I etapu oceni Zespół Konsultacyjny d/s Weryfikacji, działający w składzie: przewodniczący — doc. dr K. Malinowski, sprawozdawcy — mgr M. Charytańska i mgr P. Maliszewski,